

7208

3/3/04

פיקוד ג' אגף א' חטיבת 7208

9.12 יזר

קדרת חר

מזרסול גיסר ורשה עד למרד הפולני

אנקה קוטשער - רוכמן

ינואר 1943. משפחתי וקבוצת פקידים מהקהילה, ביחד כארבעים איש, ירדו בפעם הראשונה
 לבונקר. היוזם והמתכנן של הבונקר היה גיסי רפאל קוטשער. היה זה בונקר מסודר וערוך
 לשהיה ממושכת. סיימנו את הקמתו בכוחות משותפים ובמאמץ רב. לרפאל היה קשר מתמיד
 עם האי"ל (ZOB) וקיבל ידיעות שרבות טפירו של מרדכי אנילביץ. הוא גם קיבל תמיכה
 ממנו בעת בניית הבונקר. ההנחה הייתה שבמצב טיהור ורשה שהיהודים (Juden Heim)
 יהרסו הגרמנים את הבניינים, אי לזאת החליט לבנות חדר תת-קרקעי וכיסה אותו בכיסוי
 כפול של חול ועפר בעובי של ששה מטר. לאחר מכן התברר שכיסוי זה הציל אותנו מקבורה תחת
 עיי הרבות. מתוך זה הפרנו מנהיגה שהתחכרה עם תעלת המים שבפינת הרחובות
 מריבונסקה וזמנהוף. מינואר עד לחודש אפריל, כלומר - עד לפרוץ המרד בגיסו, אנו
 יוצאים מהבונקר בחשאי רק בלילות, בקבוצות.
 בליל 18/19 באפריל 1943, פרץ המרד של גיסו ורשה בכל עוזו. היה זה ביטוי לבקש
 על הצורך האדור ומקור לטיפוח לאחר שנים של סבל והשפלה. הימים הראשונים של המרד עברו
 בבונקר שלנו בסימן של סרגיה גדולה. המקום ששימש לאכסון המזון ויחד המצרכים בהרס
 עקב התפוצצות פצצת תבערה ונפץ. בשאר לבו לפליסה רק החדרון הקטן שמתחת לתל העפר,
 שהוקם רק בשלב הסופי של בבית הבונקר והיה מסוגל להכיל רק ששה-עשר איש, אך נבסגו
 לתוכו כולנו. מצבנו היה בואש כי לא הספקנו לחפור את החיבור לתעלה. רפאל ודזיכו
 (Zdzicho) החגברו על המכשול במאמץ על-אנושי וכמעט ללא כלי עבודה פתחו
 פתח לתעלה.
 גיסו ורשה עלה כולו בלהבות. בבונקר שלנו שרר חום של כבשן, ממש גיהינום. נאלצנו
 לצאת בקבוצות עד לתעלה כדי לבשום קצת אור. אולם בוכחו לדעת עד מהרה שהיהודים
 משוטטים בתעלות ולכן פתחו את הסכרים ועל ידי כך עלה מפלס המים. כמה ילדים בבונקר

שלבנו כמעט שטבעו. אחרי ימים מספר החלו המים לחדוד לתוך הבונקר. הגרמנים פתחו את הברזים הראשיים כדי להטביע יהודים בגיסו. המשכן שלנו התמלא מים ודפנות המבהרה החלו להתמוסס. התחלקנו לקבוצות ובידיים חפרנו תעלות כדי לבקו את המים לתעלה. המצב היה בואש וכולנו הקפדנו על מילוי פקודותיו של דפאל שדמה לרנ-חובל של אגיה טובעת. ורפאל פקד: כל מי שיכול, עוד היום, להגיע דרך התעלות להלק השני של הגיסו - חייב לעשות זאת. בבונקר אין לבו כל סיכוי להישרד. אבי, מטפתי ועוד כמה בפשות בשארנו במקום וציפינו למות, כי לא היה לבו כל מוצא אחר.

אולם לאחר כמה ימים ירדו פני המים, אך אז התחילה טרגדיית הרעב ולא היו לבו מים לשתייה. בפגענו ממגיפה של זבובים, פשפשים, כינים ופרעושים. רבנוסף לכל אלה בדבקו רבים במחלת הטיפוס. בינתיים החדירו הגרמנים גז לתעלות. באלצנו לחפור מוצא מתבונקו ולצאת באור היום מתחת חרבות הגיסו. כמה עמדנו יום שלם כשאזבינו קולטות קולות גרמנים שגמטאו בשסה מלווים בכלכיס. המזל האיר פניו לבו ולא בתפסנו. וכשהגז התנדף חזרנו למקומנו.

רפאל יצא נלילות לבונקרים אחרים כדי להפש מזון. לדוע מזלבו נתקל רק בגוריות. ואו צץ רעיון במוחו - לתפור מתחת למחסן המזון שכוסה במפולת עפר, בתורה שימצא מה שהוא ראוי למאכל.

עמלנו יום ולילה עד לשארית כוחנו, אך לצערנו פרט לתפוחי אדמה שרופים אי אפשר היה להוציא דבר. תפוחי צאדמה היו חדוכים לגמרי וקשים כאבן. וככל זאת כמה ימים הם היו את מזוננו. אבי רק לא יודעת משה בעצם ביזנו - מתפוחי האדמה או מהרעיון שהיו אלה פפם תפוחי אדמה. בנוסף לכל אלה בדבקנו כולנו בשזלת הגרדת. באין כל מוצא אחד באלצנו להוציא בזחילה שני אנשים. היו אלה דו' רוזנברג וזרזיכה ויזנברג. הוסל עליהם למצוא קשר עם אנשי המחרת ולבקש את עזרתם.

שמרנה-עשרה פעם הלכנו להעלה כדי למצוא כתב שעל פי המוסכם היה אמור להיזרק אלינו.
 הדרך הייתה מפרקת ביותר כי ככלות הכל כבר לא עמד בנו הכוח ללכת. מאחר שלא קבלנו
 כל ידיעה באלצנו לשלוח שתי בערות. הרמת המכסה של פתח התעלה, ששקל ששים ק"ג, היה טעל
 לכוחותינו. משימה זו נועדה לרפאל, כי הוא עדיין היה בכוחו לעשות זאת. לאחר היציאה
 מהתעלה, באישון הלילה, נקשו הבערות על אחד השערים. במקרה בתקלו בשוער שהיה דודה
 של ונדה וסילבסקה. הם לבו אצלו ובברוקר יצאו לחפש קשר עם אנשי המחנה. לאחר זמן
 מה השיגו קשר ובעזרת דודה של וסילבסקה הצליחו להביא, ירך התעלות, קצת מזון לאנשים
 בבונקר. העברת המזון דרשה טיזה רבה של אומץ לב ובכונות להקרבה. היה זה ב - 2
 בספטמבר, 1943 כשזיכור וירוזף הביאו לראשונה מזון לבונקר. עזרתם היוותה את קשר
 ההצלה האחרון עבורנו, כי היו כבר חדורי יאוש ולרבים מאתנו כבר לא היה כוח לעמוד
 על הרגליים. שמחנתנו על האפשרות בפעם הראשונה לאחר חדשים רבים, לטעום לחם ממש
 ולבלוע מרק שיש בו מלח, לא ידעה גבול. דרך אגב, המזון כולו היה רטוב במי ברוב,
 הקיבות שלנו אברו את כושר העכול וכולנו חלינו ברזיקטריה. ידף המטכל בנו והיה
 בדהם ממריאנו. היה לו הרושם שהוא ניצב לפני גוויות חיות. (אצל אחד מאתנו מצא
 הפוח אדמה מפורחם ולקח אותו אתו כדי להוראת לעולם במה ביזרנו היהודים בגיטו).
 המחנתת הצליחה להעביר אלינו מזון פעם בוספת. אולם שמחנתנו לא אדכה זמן רב. קבוצת
 פולנים שעברה בשטח הגיטו גלהת את הבונקר שלנו. הם הגיחו בצורה קטן ששימש לנו
 כפתח להחדרת אויר בשעות הלילה. באז שבי גברים מתקבוצה שלנו והבטיחו להם עזרה. העזרה
 הייתה אמורה להגיע למחרת היום. הלב לא ניבא סובבת, אך לא הייתה לנו כל ברירה. למחרת
 היום יצא בעלי, בלווית אחי, כדי לדבר ללבם, אך הפולנים תקפו אותם. נשמעו צריחות
 בלתי אנושיות וקולות בחוריינו המתקפים שנרחו לעבר התעלה. כבר אז ידעתי שאבדתי את

חברי הסוב ביותר בחי"י, אבי וחותגי הייגו חולים והספקצו לצאת אחרונים מהבונקר כשעל
 גופיגו כוחות בלבד. בשארנו אחד-עשר איס, כמעט שטבעו בתעלות בעשותנו את דרכנו
 לעבר פתח שדרכו היה לנו קשר עם החוץ. בפתח שהועבר לנו באמר שעלינו להמשיך ללכת
 דרך התעלות עוד כמה רחובות. עד היום אינני מסוגלת להיזין מניין שאבנו כוח כדי למלא אחרי
 ההוראה. לאחר שהקרבנו את שלושת הקרבנות עברנו שלושה ימים של רעב וכפור. רפאל כבר
 להא היה אתנו, כי לפני כן הוציאה אותו המחלת מפתא מצב בריאותו הקשה.
 ורשה היתה בתובה לעוצר החל משעה 9.00. לא היה לנו מה להפסיד. הוצאתי את ידי החוצה
 דרך סוק בפתח ובידי פתק. חכיתי כשעתיים בערך. לפתע איזה יד בעלמת הוציאה את הפתק
 מידי. רצה הגורל שזה יהיה בנו של השוער וסילבסקי. לאחר שעה הוטל לעברנו לחם,
 לדאנון לבנו לא יכולנו כבר לאכול. נחוכנו כבר בטצאו שמי גוויות נוספות. למחרת היום
 הוציאו אותנו דרך קשיים גדולים. המכסה היה מרותק. באלצנו לעבור דרך תעלת
 " *Barzowie* " לרחוב אחד. לא חסר הרבה שבסוף עם הזרם. אך לא כולם היו מסוגלים
 לעשות דרך זו בכוחות עצמיים. חלק בשאר נמעלה ושם מצאו את מותם. את הירבאים הובילו
 הישר לבינתו של השוער וסילבסקי. אלה שראו אותנו לא יכלו להבליג וקראו בקול: "בסם
 ישוע, הרי אלה שלדים ולא אנשים". בביתו של וסילבסקי בשאר ארבעה מאהו. דק לאחר
 שבועיים הם הועברו בשקים למוקטובסקה 30, כי לא היה להם כוח לצעוד על רגליהם.
 הבית במוקטובסקה שימש כעבר כבית ספר לכלכלה. גר שם פולני אחר - גרובונסקי היה
 שמו. אותנו הובילו לשם זדזיכר וקזיק גרובונסקי, בנו של הפולני הנ"ל. הוא היה
 פעיל במחמרת ומאוחר יותר התגלה שבאותו זמן שימש גם את הגסטפו. הוא קבל מהמחמרת סכום
 של 12,000 זהוב לחודש עבור החזקתנו. את הכסף במל אולם את פניו לא הראה במשך זמן
 מסוין. שם ישבו כחמישה שבועות ללא מזון ובאותו זמן מת אחיו של רפאל, בן החמש-עשרה,
 מרעב. המחמרת היתה משוכעת שאבו מטופלים היטב. לאחר כמה שבועות הגיע אלינו קזיק

גרובובסקי כשבידו סכין ודרש למסור לו את התכשיטים שברשותו. כאלה כלל לא היו
 במצא. אך איים שיטחם את כולבו. לאחר זמן מה הגיע אלינו זדזיכר ותמה מאוד למצוא
 אותנו במצב עלוב כזה. זמן קצר לאחר ביקורו של זדזיכר התחלבו לקבל מאגסק הקצבה של
 2500 זהוב לנפש. רק אז הביא לנו הפרלזי מזון תמורת תשלום. לקזיק גרובובסקי היו באותו
 זמן איזה סינכרים את הבסספו ובאלץ להסתתר. הוא החל לגלות סימני חרטה והסתתר יחד
 אתנו באותו מרחף. הוא עשה מאמץ כדי לזכות באימון מצדנו. אבי, אישית, מעולם לא
 רחשתי לו אימון, אולם במרוח של רפאל צץ רעיון מקום זה מחאים להקמת בונקר לצרכי
 המחתרת. אנסק הגיע למקום כדי ללבן את הענין עם רפאל. המחתרת העבירה לרפאל אקרה למקרה
 של צרה. יחד עם קזיק הוחל בהקמת הבונקר. היה זה כבר בספטמבר 1943. אז הגיע אלינו
 יוזף שטסק בחלוקת עזרה ליהודים ששרדו והסתחרו. קזיק התענין בכל המתרחש ולקח חלק
 פעיל בהקמת הבונקר.

ערב אחד התאספו אצלנו כמה אנשים: זדזיכר וזוסיה ברגמן שהושיטה עזרה רבה ליהודים
 שבמצא בצד הארי. קזיק המליץ על כך שכולם יאשרו לליבת לילה, אך זוסיה לא הסכימה
 לכך וליווינו אותה לתחנת המרט. לאחר זקרת מספר בשמעה לפתע קראה בגרמנית:
 "Was ist hier los?" ("מה מתרחש פה?") ארבעתנו יחד עם זדזיכר
 הספקנו להסתתר בבונקי שלא הושלט ושם ישכנו במשך כל הלילה. את קזיק ואת אבינו לא
 הוספנו לראות יותר. למחרת היום העביר אותנו זדזיכר למקום במוח. הלכנו לדרך רחובות
 העיר מרחוב מוקוסובסקה עד לפודבלה וחזרתנו הימה עלובה למרי. רפאל החזיק בכיסו אקדה
 דבר שהיה כרוך בסכנת מוות. האישה, שאצלה היינו אמורים להתגורר זמנית, והיתה
 לאלכוהוליסטית עקב חוריות מהמלחמה, היא אמנם שיתפה פעולה עם המחתרת אולם מגורים
 אצלה היורו סכנה, כי לאחר שהסתחררה החלה לצרוח ולהשמיע דברי נאצה על יהודים. אולם
 לא היתה כל נבירה אחרת כי באותו זמן לא עלה בידי המחתרת להשיג עבורנו מקום אחר.

מראה פניבו היה איום. בשארנו במקום כחמישה שבועות וסבלנו צרות מרובות.

בביתים בפגש דדזיכו עם קזיק וזה בשבע שהפגישו עם הגרמנים היחז במקרה ואפשר ללא חשש לחזור למוקוטובסקה. לרפאל היה חבל על העבודה שהושקעה כבר בהקמת הנוצקר והחליט לחזור. אבי התנגדיתי לכך בכך התוקף ולא רצימי בסום תנאי לחזור למוקוטובסקה.

מיד לאחר חג המולד העבירו אותנו דדזיכו וצופיה לצולנה 19. רפאל עם זיגמונט בן הארבע-עשרה, שהיה אתנו לפני כן, חזרו באותו זמן למוקוטובסקה 30.

זמן מה קבלנו יריעות שהבנייה במוקוטובסקה מתנהלת במלוא המרץ, אך הקשר בותק פתאום ואיש לא הגיע אליבו.

בשארנו ללא כסף, ואז שלחה אליבו המחמתת בעזה צעירה - קריסיה, שהיו לה חזות וביירות אריים. היא חידשה אתנו את הקשר. היא הלכה לדורה בפורולה ושם גודע לה על המרגדיה שפקדה את האנשים במוקוטובסקה.

קזיק ניצל את הרגע כשירוף ביקר המוקוטובסקה ונרשותו סכום של מאה אלף זהובים לחלוקה בין יהודים לקירום של חודש. הוא הזעיק את הגרמנים ואלה אסרו את כולם: את רפאל, דדזיכו ירוף ואת זיגמונט הקטן. גם את אבינו לקחו לגסטפו. בגסטפו עבדה פקידה אחת שידעה לספר את כל פרטי הפרשה, כן ידעה כיצד עיבו אותם בככות וכריות של ברזל מלובן. הם בדרשו לסטור פרטים על יהודים אחרים בעיקר על אנטק ועלי כ' צדה חיה למעשי הבבלה של קזיק.

אז בשארתי בשטח כמה חדשים מנתקת מכל קשר ובנוסף לכך חלימי. המסחור שלי "בשרף" כ' עלת הכית בפל חשד הגסטפו. רצה הגורל ובמצב נואש זה האיר לי המזל את פניו באמצעות מיכליבה הגעתי לביתו של רודביצקי ברחוב דוברה.

גם שם סגלתי רבות כי השכנים הציקו מאוד מאז שידעו שלרודביצקי יש מגע הדוק עם יהודים והם מוצאים מסחור בביתו.

ב - 1.8.1944 הביאה זוסיה שנים-עשר אלף זהובים גוספיס עברנו ועברו יהודים

שעל הויסלה.

שהסתתרו

אחרים

בשעות לאחר הצהריים פרצה לפתע ההתקוממות של הפולנים בוורשה. יחד עם אחרים בשלחתי

לעבודה לגרמניה. עם, לאחר תלאות מרובות זכיתי להגיע ליום השחרור.